

УДК 801.8

Кус Наталія Михайлівна

*студент кафедри української та іноземної філології
Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка*

ПОСТАТЬ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ МИКОЛИ ГЛОБЕНКА В РЕЦЕПЦІЇ ЮРІЯ БОЙКА-БЛОХИНА

***Анотація.** У статті розглянуто представлення поглядів Юрія Бойка-Блохина на особливості концептуальних підходів до історії літератури та літературно-критичну методологію Миколи Глобенка. Окреслено також основні літературознавчі концепції, виокремлені Ю. Бойком-Блохином у літературно-критичних дослідженнях цього вченого. Дослідження ідей творчості певного письменника є важливою складовою наукового пошуку. Це дає змогу об'єктивної картини творчості митця чи певної епохи. Як показує у своїх дослідженнях Юрій Бойко-Блохин Микола Глобенко був непересічною постаттю в історії українського еміграційного літературознавства та літературної критики, якому були притаманні власне такі науково-дослідницькі підходи у вивченні української літератури.*

***Ключові слова:** еміграція, літературознавство, українська література.*

***Summary.** The article examines the presentation of the views of Yuriy Boyko-Blokhyn on the peculiarities of conceptual approaches to the history of literature and the literary and critical methodology of Mykola Hlobenko. The main literary concepts identified by Y. Boyko-Blokhyn in the literary and critical studies of this scientist are also outlined. The study of ideological parameters and creative ideas of a certain writer is an important component of scientific research.*

This makes it possible to create a three-dimensional and objective picture of the work of an artist or a certain era. As Yuriy Boyko-Blokhyn shows in his research, Mykola Hlobenko was a unique figure in the history of Ukrainian émigré literary studies and literary criticism, who was characterized by such scientific and research approaches in the study of Ukrainian literature.

Key words: *emigration, literary studies, Ukrainian literature.*

Постановка проблеми. У просторі літературознавства української еміграції постать Миколи Глобенка (Оглоблина, 1902 – 1957) і нині залишається майже невідомою. Глобенко залишив після себе й літературознавчі студії, присвячені творчості Шевченка («1845 рік у творчості Т. Шевченка», «Новітній етап боротьби за Шевченка», «Заборонена правда»), так і вивченням жанрових особливостей українського оповідання ХХ століття. Найповнішою збіркою його літературознавчих досліджень є посмертна монографія «З літературознавчої спадщини» [5]. Він залишив важливий слід в українському літературознавстві та певним чином його ідеї впливали і на літературний процес як на еміграції, так і в радянській Україні. Вивчення цих проблем дозволить повернути наукові здобутки цього літературознавця в сучасний науковий літературознавчий дискурс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова спадщина Юрія Бойка-Блохина вивчена в українському літературознавстві достатньо повно. Головною сферою зацікавлень дослідників є рецепція творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Серед найважливіших – публікації Адріани Химинець [9; 10; 11; 12; 13; 14; 15], Ігоря Набитовича [6], Дарії Тетериної-Блохин [7; 8].

До сьогодні загального аналізу Глобенкової літературознавчої спадщини не було проведено. Єдиним дослідником літературознавчого

доробку М. Глобенка залишається Ю. Бойко-Блохин. Він є автором кількох загальних публікацій, присвячених ученому [1; 2; 3; 4].

Постановка завдання (цілі статті). У запропонованій статті ми власне й розглянемо головні ідеї й рецепцію літературознавчих поглядів М. Глобенка Ю. Бойком-Блохиним, означивши при цьому головні ідеї Глобенкових досліджень українського письменства.

Виклад основного матеріалу. У «Вступному слові» до монографії «З літературознавчої спадщини» Юрій Бойко наголошував: «Уміння дати творчий образ письменника через віднайдення лише йому одному притаманних властивостей – це вдається не кожному критикові. Бо в цьому потрібно також мистецького пензля. І Микола Миколайович його має...» [5, с. 6]. Чи не найважливішою особливістю творчої постаті М. Глобенка було те, що він «показує наші літературні зв'язки із Заходом, з чужими культурами Сходу. Він підкреслює те, що забулося під тиском советських штампів, він увиразнює те, що колись було сказане іншим. Але він завжди послідовний. І в його насвітленні наші літературні процеси набувають особливої окресленості, ми бачимо їх у зв'язку із загальнолюдськими культурними процесами, як важливий складник останніх». Отож, «пов'язання з широким культурним фоном знаходимо і в статтях про стару літературу, і в писаннях про Котляревського, Шевченка, Куліша, Нечуя-Левицького, Франка і Лесю Українку» [5, с. 7].

Розглядаючи основні ідеї й прямування М. Глобенка Ю. Бойко наголошував, що він «писав з особисто пережитого, з того, що довелося колись читаючи не тільки пережити, але й перестраждати. І він нашу еміграційну спільноту старався перейняти відчуттям атмосфери життя підсоветської літератури. Він не любив тих еміграційних носіїв доброчесности, які з еміграційного загумінку дивлячись на літераторів підсоветської України готові заплямувати всіх тих грішників і розпалити

для них кострище інквізиції". М. Глобенко "закликав зрозуміти атмосферу підсоветського життя, а тим, хто про неї забув – нагадати" [3, с. 67].

Микола Глобенко займався дослідженнями давньої української літератури. У статті, присвяченій представленню його творчої постаті, Юрій Бойко наголошував, що недооцінка української давньої літератури в українській культурі «постала з народницького догматизму нашої публіцистичної літератури другої половини XIX і початку XX століття». Тому, ідучи за М. Глобенком, він закликає, звільняючись від «безкрилого позитивізму», вчитися "іншими очима дивитися на минуле». Ю. Бойко зауважує, що те, що «народники оцінювали як "схоластику", відірвану від життя простого народу, те, що позитивісти розглядали як "купу пересудів"», М. Глобенко показує як велике культурне надбання, пов'язане з культурними вартостями Заходу і Сходу [3, с. 55].

Юрій Бойко виділив деякі з концепцій Миколи Глобенка. Мова йде про певні корективи до схеми історії української літератури XVI–XVII століть: Глобенко «заперечує доцільність поділяти цей відтинок часу на три епохи – ренесансу, бароко, класицизму, і вважає за доцільне всю літературу цих часів трактувати як барокову». Однак Ю. Бойко наголошує, що це "цікавий погляд, перевірка якого ще потребувала б дальших дослідів" [3, с. 56]. Як бачиться, Юрій Бойко таке об'єднання бачилося своєрідним спрощенням, що пов'язане із сформульованим професором Дмитром Чижевським поняттям «неповноти» української літератури. Власне на ці питання саме Д. Чижевський уже на момент написання статті Юрія Бойка (1958) дав відповіді. Світоглядно, стилістично й ренесанс, і окремі елементи класицизму в українській літературі, можна (як показав у своїй «Історії української літератури» Д. Чижевський) виокремити й ідентифікувати. Подібну ж ідентифікацію в українському письменстві (зокрема у прозі Г. Квітки-Основ'яненка) здійснив ще до Д. Чижевського, наприклад, М. Зеров. У іншій літературно-критичній публікації Ю. Бойко знову ж мимохіть

повертається до цієї проблеми, акцентуючи на тому, що «клясицизм, як відомо, в українській культурі як стиль, не виявив себе ні в якій мірі виразно. Неоклясики почасти надолужили для нас цю історично-культурну прогалину...» [2, с. 117].

Важливими є й зауваги Ю. Бойка щодо концепції М. Глобенка (яка є продовженням досліджень І. Франка та М. Грушевського) взаємозв'язку між українською літературою XVI – XVII віків із києворуською літературною традицією. Йдеться про протиставлення концепціям російських літературознавців, які зумисне відривали історію києворуської літератури від історії української літератури від XIV століття й «ставили київську спадщину в безпосередній зв'язок із пізнішою літературою московської Руси». Зокрема І. Істрін цілком відмежував києворуську літературу від українського письменства XVI–XVIII століть, наголошуючи на нібито неорганічності її появи в Україні, оскільки нібито вона була рецепцією та відображенням духовних течій Заходу. Ця неорганічність призвела, на переконання Істрина, до її пізнішого розчинення літературі російській і стала проявом духовної творчості трьох «парослей руссаго племені». Звідси зроблено було й такий же ідеологічний висновок про те, що відродження української й білоруської літератур у XIX–XX століттях є локальними течіями у відношенні до «материнської російської культури». «Великодержавницьке вістря цієї концепції настільки виразне, – наголошує Ю.

Бойко, – що вона викликала відсіч навіть з боку академіка С. Єфремова, який ролі старого українського письменства, як народник, недооцінював» [3, с. 56].

Ю. Бойко у своїх публікаціях показує, як, на відміну від попередників, М. Глобенкові вдалося «широко розгорнути контраргументацію» російському літературознавству. Особливо важливою була «проблема відсічі» після Другої світової війни, «коли в УРСР офіційно зобов'язуючим

став погляд, що початки української нації» відносяться «на XIV століття, а початки української літератури на XVI вік. Таким чином, українську літературу відірвано від її першоджерел, які беруться за вихідну точку російської літератури». Власне М. Глобенко своїми працями багато зробив для того, щоб «розкрити тенденційність і безпідставність цих поглядів». Ю. Бойко пише, що М. Глобенко доводив, що «ці погляди йдуть не з кабінетів учених, а від ЦК [комуністичної] партії, а такому кваліфікованому вченому, як проф. Гудзій, не залишається нічого іншого, як обґрунтовувати фантастичні теорії партійних диктаторів» [3, с. 57].

Додамо, що у статті «М. М. Глобенко» (1961) Юрій Бойко полемізуватиме, зокрема, з усталеною думкою про те, що роман «Чорна рада» є українським «першим історичним романом». На переконання Ю. Бойка «це можна прийняти хіба умовно», оскільки «в історичній романістиці вже виявив себе Є. Гребінка, ціла плеяда російських другорядних авторів початку XIX ст., створивши романи й повісті з українською історичною тематикою». «Чорну раду» можна було б назвати першим українським історичним романом лише в тому сенсі, що «тут уперше глибоко використовуються історичні джерела та наслідуються високоякісні зразки західноєвропейського історичного роману» [1, с. 155].

Висновки. Дослідження ідеологічних параметрів та ідей творчості певного письменника є важливою складовою наукового пошуку. Це дає змогу творення об'ємної та об'єктивної картини творчості митця чи певної епохи. Як показує у своїх дослідженнях Юрій Бойко-Блохин Микола Глобенко був непересічною постаттю в історії українського еміграційного літературознавства та літературної критики, якому були притаманні власне такі науково-дослідницькі підходи у вивченні української літератури.

Обравши об'єктом наукового дослідження рецепцію творчості М. Глобенка, Ю. Бойко демонструє об'єктивізм у представленні трансформації Глобенкових поглядів на українську літературу, показує як у сприйманні М.

Глобенка формувалося цілісне й незаангажоване її бачення – зокрема як поетики, стильових особливостей доби бароко чи українського історичного роману. Саме в такій перспективі бачаться і наступні дослідження рецепції Глобенкових літературознавчих досліджень. Тому перспективою для наступних досліджень є повернення в науковий обіг і детальний аналіз літературознавчої і літературно-критичної спадщини Миколи Глобенка.

Література

1. Бойко Юрій. М. М. Глобенко // Бойко Ю. *Вибране*. Т. 2. Мюнхен, 1974. С. 149–156.
2. Бойко Юрій. Нова антологія // Бойко Ю. *Вибране*. Т. 2. Мюнхен, 1974. С. 115–118.
3. Бойко Юрій. Професор Микола Миколович Глобенко і українська література // Бойко Ю. *Вибране* Т. 4.
4. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1990. С. 52–69.
5. Бойко Юрій. Професор М. М. Глобенко // Наукові Записки Українського Вільного Університету. Мюнхен, 1958. № 2. С. 5–16.
6. Глобенко М. З літературознавчої спадщини. Париж, 1961. 253 с.
7. Набитович І. Творчість Тараса Шевченка в літературознавчій спадщині Юрія Бойка (Блохина) // *Шевченкознавчі студії*: Збірник наукових праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Випуск 18. Київ, 2015. С. 428–438.
8. Тетерина-Блохин Д. Українознавча наукова діяльність Ю. Бойка-Блохина в Людвіг-Максиміліанс університеті // *Українознавство*. 2007. № 4. С. 130–138.
9. Тетерина Д. Життя і творчість Юрія Бойка-Блохина. До 70-річчя діяльності. Мюнхен–Київ : Вид-во Олени Теліги, 1998. 272 с.

10. Харків 30 – 40–х рр. ХХ ст. Література. Історія. Мистецтво : [Матеріали міжнародної наукової конференції до ювілею професора Юрія Бойка-Блохина] / ред. О. Бронникова, І. Михайлин. – Харків, 1998. – 192 с.
11. Химинець А. Ідеологічно-політичні інтерпретації контекстів драматургії Лесі Українки Юрія Бойка / Адріана Химинець // *Класична спадщина і сучасний літературний процес*. Дрогобич : Посвіт, 2012. С. 205–214.
12. Химинець А. Ідеологічні аспекти та фальсифікації творчості Тараса Шевченка в інтерпретації Юрія Бойка (Блохина) // *Spheres of Culture / Ed. by Ihor Nabytovych*. Lublin 2012. Vol. 2. С. 141–149.
13. Химинець А. Концепція Юрія Бойка-Блохина стильової та ідейно-естетичної парадигми творчості Тараса Шевченка // *Шевченків світ*. Черкаси, 2013. Вип. 6. С. 53–64.
14. Химинець А. Літературознавчі та літературно-критичні концепції Сергія Єфремова в методологічних інтерпретаціях Юрія Бойка-Блохина // *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. Сковороди* : серія «Літературознавство». Вип. 4 (64). Ч. 2. Харків, 2010. С. 124–134.
15. Химинець А. Шевченкознавство Івана Франка в рецепції Юрія Бойка-Блохина // *Прикарпатський Вісник Наукового товариства імені Шевченка*. Серія: Слово. № 2 (14). Івано-Франківськ, 2011. С. 25–34.
16. Химинець А. Проблеми становлення та історії українського театру в рецепції Юрія Бойка (Блохина) / Адріана Химинець // *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім.*
17. *Сковороди Г.*: серія «Літературознавство». Вип. 1 (73). Ч. 2. Харків, 2013. С. 158–165.